Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf

Crynodeb Archwilio Blynyddol 2024

Dyddiad Cyhoeddi: Ebrill 2025

Dyma ein crynodeb archwilio ar gyfer Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf. Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers y Crynodeb Archwilio Blynyddol diwethaf a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2024. Mae ein crynodeb archwilio'n rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Ceir rhagor o wybodaeth am y dyletswyddau hyn ar ein gwefan.

Ynglŷn â'r Cyngor

Rhai o'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu

Ffeithiau allweddol

Mae gan y Cyngor 75 o gynghorwyr sy'n cynrychioli'r pleidiau gwleidyddol canlynol:

- Llafur 57
- Plaid Cymru 8
- Grŵp Annibynnol 3
- Grŵp Annibynnol RhCT 3
- Ceidwadwyr Cymreig 2
- Llafur a Chydweithredol 1
- Heb ei bennu: 1

Gwariodd y Cyngor £666 miliwn ar ddarparu gwasanaethau[1] yn ystod 2023-24[2].

[1] Rydym yn diffinio gwariant ar wasanaethau fel cost gwasanaethau a godir ar y gronfa gyffredinol o'r Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu, namyn costau unrhyw wasanaethau a ariennir o'r Cyfrif Refeniw Tai, gan ychwanegu praeseptau, ardollau a llog ar ddyledion.

[2] Ffynhonnell: Datganiad o Gyfrifon 2023-24

Ffeithiau allweddol
O ran y sefyllfa ar 31 Mawrth 2024, roedd gan y Cyngor £216 miliwn o gronfeydd ariannol wrth gefn defnyddiadwy[3]. Mae hyn yn cyfateb i 32% o wariant blynyddol y Cyngor ar wasanaethau[4].
Mae gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf 18% o ardaloedd yr ystyrir eu bod ymhlith y 10% o ardaloedd mwyaf amddifadus yng Nghymru; dyma'r pedwerydd uchaf o'r 22 o gynghorau unedol yng Nghymru[5].
Rhagamcanir y bydd poblogaeth Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf yn cynyddu 4% rhwng 2024 a 2043 o 243,993 i 254,145, gan gynnwys gostyngiad o 2% yn nifer y plant, cynnydd o 1% yn nifer y boblogaeth o oedran gweithio a chynnydd o 18% yn nifer y bobl 65 oed a throsodd[6].

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Gwnaethom gwblhau gwaith yn ystod 2023-24 i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- **Archwilio'r Cyfrifon**

  Bob blwyddyn, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor i wneud yn siŵr y rhoddir cyfrif priodol am arian cyhoeddus.

- **Gwerth am arian**

  Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, a rhaid iddo fod wedi'i argyhoeddi ei fod wedi gwneud hyn.

- **Yr egwyddor datblygu cynaliadwy**

  Mae angen i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â'r ddyletswydd datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant a chymryd camau i'w cyflawni. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

[3] Rydym yn diffinio cronfeydd ariannol wrth gefn defnyddiadwy fel cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio ar gyfer costau refeniw, lle nad yw'r diben wedi'i ddiogelu gan y gyfraith. Mae hyn yn golygu cyfanswm y gronfa gyffredinol, cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi a balansau ysgolion. Nid yw'n cynnwys cronfeydd wrth gefn y Cyfrif Refeniw Tai, derbyniadau cyfalaf na grantiau cyfalaf anghymwysedig.

[4] Ffynhonnell: Datganiad o Gyfrifon 2023-24

[5] Diffinnir ardal yn y cyd-destun hwn fel 'Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is'.

[6] Ffynhonnell: Stats Cymru, Amcanestyniadau o'r Boblogaeth

Yr hyn a nodwyd gennym

Archwiliad o Gyfrifon 2023-24 Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf

I gyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol rydym yn cwblhau prosiectau penodol, ond rydym hefyd yn dibynnu ar waith archwilio arall, a gwaith cyrff rheoleiddio megis Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg). Rydym yn cymryd canfyddiadau ein gwaith archwilio i ystyriaeth wrth asesu a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i sicrhau gwerth am arian. Caiff ein canfyddiadau a'n casgliadau eu crynhoi isod.

Bob blwyddyn, rydym yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor.

Ar gyfer 2023-24:

- cyflwynwyd y datganiadau drafft i'w harchwilio ar 30 Mehefin 2024. Roedd hyn ar y dyddiad cau a osodwyd gan Lywodraeth Cymru.
- roedd ansawdd y datganiadau drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio yn dda.
- rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn ddiamod bod datganiadau ariannol yr Awdurdod yn gywir ac yn deg ar 15 Tachwedd, cyn y dyddiad terfyn a gytunwyd gyda Llywodraeth Cymru, sef 30 Tachwedd 2024.
- cafodd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif yr Awdurdod eu paratoi yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan yr Awdurdod a'n gwybodaeth ni am yr Awdurdod.
- gwnaed nifer o newidiadau i ddatganiadau ariannol yr Awdurdod a gododd o'n gwaith archwilio, a thynnwyd sylw'r Cyngor at y rhain yn ein Hadroddiad ar yr Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ym mis Tachwedd 2025.
- yn ogystal â chyfrifoldebau'r Archwilydd Cyffredinol am archwilio datganiadau ariannol yr Awdurdod, mae ganddo gyfrifoldeb hefyd am ardystio nifer o hawliadau am grantiau a ffurflenni grantiau. Ni nodwyd unrhyw broblemau arwyddocaol yn ein gwaith.
- cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol y dystysgrif a oedd yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon ar gyfer 2023-24 wedi cael ei gwblhau.

Adolygiad asesu risg a sicrwydd

Rydym wedi adolygu'r trefniadau a roddir ar waith gan y Cyngor i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio ei adnoddau yn unol â dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol. Defnyddir ein hasesiad hefyd i lywio ein cynlluniau gwaith ar gyfer y blynyddoedd i ddod.

Fe wnaethom gynhyrchu'r adroddiad canlynol o'n gwaith sicrwydd ac asesu risg:

- pennu amcanion llesiant – edrychwyd ar ddull y Cyngor o bennu ei amcanion llesiant. Canfuom fod y Cyngor wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu ei amcanion llesiant ac wedi ystyried sut y bydd yr adnoddau'n cael eu darparu ar gyfer hyn dros y tymor canolig, ond mae lle i wella monitro canlyniadau tymor hwy.

Cymhwyso'r Egwyddor Datblygu Cynaliadwy

Gwnaethom adolygu cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy gan y Cyngor i sicrhau bod y Cyngor yn gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Canfuom fod gan y Cyngor drefniadau effeithiol ar y cyfan i ysgogi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar draws y sefydliad. Fodd bynnag, mae cyfleoedd i fireinio canllawiau i staff ac ehangu'r cynnig Dysgu a Datblygu.

Cynaliadwyedd Ariannol

Yn ystod 2024, gwnaethom adolygu cynaliadwyedd ariannol y Cyngor, gan gynnwys canolbwyntio ar y camau gweithredu, y cynlluniau a'r trefniadau i bontio bylchau ariannu a mynd i'r afael â phwysau ariannol dros y tymor canolig a'r tymor hir. Gwelsom fod gan y Cyngor drefniadau rhesymol i gefnogi ei gynaliadwyedd ariannol, ond bod gwendidau o ran cyflawni a monitro'r rhaglen arbedion i gefnogi'r rhain.

Adroddiadau a chynhyrchion cenedlaethol a gyhoeddwyd yn 2024

Yn ogystal â gwaith lleol ym mhob cyngor, bob blwyddyn, rydym hefyd yn cynnal astudiaethau ar draws y sector llywodraeth leol i wneud argymhellion ar gyfer gwella gwerth am arian. Cyhoeddwyd yr adroddiadau canlynol gennym yn 2024 a allai fod yn ddefnyddiol i'r Cyngor, ac maent ar gael ar ein gwefan.

Teitl yr adroddiad	Dyddiad cyhoeddi a dolen i'r adroddiad
Cynaliadwyedd Ariannol Llywodraeth Leol	Rhagfyr 2024
Diweddariad Offeryn Data Cynaliadwyedd Ariannol Llywodraeth Leol sydd bellach yn cynnwys data o gyfrifon drafft 2023-24	Rhagfyr 2024
Y Fenter Twyll Genedlaethol yng Nghymru 2022-23	Hydref 2024
Teithio llesol (adroddiad ac offeryn data)	Medi 2024
Llywodraethu Awdurdodau Tân ac Achub	Medi 2024
Tai fforddiadwy	Medi 2024
Digidol yn ôl dyluniad? – Gwersi o'n hadolygiad o strategaethau digidol ar draws cynghorau yng Nghymru	Awst 2024
Defnyddio gwybodaeth am berfformiad: safbwynt defnyddwyr gwasanaethau a deilliannau – Crynodeb o ganfyddiadau ein hadolygiad yng nghynghorau Cymru	Gorffennaf 2024
Llywodraethu Awdurdodau’r Parciau Cenedlaethol	Ebrill 2024
Cefnogi Wcreiniaid yng Nghymru	Mawrth 2024
O ymdrin â heriau wrth iddynt godi i ddiogelu at y dyfodol – yr her i wasanaethau cyhoeddus Cymru	Chwefror 2024

Teitl yr adroddiad	Dyddiad cyhoeddi a dolen i'r adroddiad
Cynllunio ar gyfer datblygu cynaliadwy – Adfywio tir llwyd	Ionawr 2024

Gwaith arfaethedig ar gyfer 2024-25

Fe wnaethom hefyd edrych ar yr heriau a'r cyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r Cyngor. Gallai'r rhain gael effaith ar allu'r Cyngor i fodloni ei rwymedigaethau cyfreithiol mewn perthynas â'r egwyddor datblygu cynaliadwy a'r defnydd o'i adnoddau. Roedd ein gwaith arfaethedig ar gyfer 2024-25 yn cynnwys asesiad Risg a Sicrwydd estynedig.

Mae’r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe’i penodwyd gan Ei Mawrhydi’r Frenhines. Mae’r Archwilydd Cyffredinol yn gwneud ei waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy’n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori’r Archwilydd Cyffredinol. Caiff Swyddfa Archwilio Cymru ei dwyn i gyfrif gan y Senedd.

Mae’r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, awdurdodau tân ac achub, parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau o werth am arian mewn llywodraeth leol, yn asesu cydymffurfiaeth â’r gofynion sy’n weddill o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a gall gynnal arolygiadau arbennig dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a’r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy’n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw’r enw ymbarél ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy’n endidau cyfreithiol ar wahân â’u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain, fel y disgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae’r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.